

Írta: Fellegi Borbála

SODRÓDÁS VAGY KORMÁNYZÁS A KONFLIKTUSOK TERÉN?

Beszámoló a Tettes-Áldozat Egyezség és a resztoratív igazságszolgáltatás szakértőit tömörítő Európai Fórum²⁴ által a resztoratív igazságszolgáltatás modellje, és annak kapcsolódása a büntető-igazságszolgáltatás rendszeréhez címmel²⁵ rendezett konferenciáról²⁶, Oostende, Belgium, 2002. október 10-12.

Európa egyik csücskében megváltozott három napra az élet. Jogászok, ügyvédek, bírák, ügyészek, szociális munkások, pedagógusok, rendőrök, pszichológusok, szociológusok és politikusok a világ több mint harminc országából pár napra kiléptek a mindennapi sodródásból, és lehorgonyoztak Oostendében, ebben a kis tengerparti városban.

Az említett szakemberek valamennyien a kriminológia és -tágabban értelmezve – a konfliktuskezelés tengerén eveznek, de egyben a hajók kormányosai is. A már több évtizede kialakult és még ma is folyamatosan alakuló mediációs technikák alkalmazásán dolgoznak. Megalkotói és alkalmazói azon modelleknek, amelyek iskolákban, a büntető-igazságszolgáltatás különböző állomásain – rendőri, bírói, ügyészi, végrehajtói szakban -, valamint a reszocializáció területén képviselik a demokratikus elvekre épülő konfliktuskezelés szemléletét, azaz elsődlegesnek tartják, hogy a konfliktusban álló feleket be kell vonni a problémák feltárásához, azok átbeszéléséhez, valamint a megoldások megtalálásába is.

A rendezvény során a közel 200 szakember plenáris előadások, kiscsoportos műhelybeszélgetések és ún. „kávéházi beszélgetések” keretén belül osztotta meg tapasztalatait. Ez utóbbi megbeszélési forma tükrözte leginkább az egész konferencia szellemiségét. Az elhangzott előadások témáját alapul véve kötetlen beszélgetés alakult ki a különböző szakmákat tömörítő csoportokban, és – kávé, tea és sütemények mellett – valódi eszmecsere valósult meg. Az összetett szakmai kérdések körbejárását nagyban segítette ez a hangulat, hiszen lehetőséget adott az őszinte, formaságokat mellőző gondolatcserére.

A három nap átfogó előadásai során lehetőség nyílt annak megismerésére, hogy a különböző szakmák hogyan alkalmazzák a mediációs és resztoratív, azaz jóvátételi technikákat a bűnmegelőzés és a büntető-igazságszolgáltatás terén Angliában, Belgiumban, Németországban, Ausztriában, Portugáliában, Norvégiában, Lengyelországban, Csehországban, Magyarországon, Albániában, Bulgáriában, Oroszországban, valamint az Egyesült Államokban.

Az előadásokat kiscsoportos műhelybeszélgetések és a már korábban említett kávéházi beszélgetések követték, amelyeken egyszerre vettek részt rendőrök, ügyészek, bírák és egyéb szakmák képviselői. A résztvevők minden alkalommal választhattak, hogy e csoportos megbeszéléseket mely szemszögből szeretnék igazán közbejárni. Így, ennek alapján mehettek a rendőri, az ügyészi, a bírói, valamint a mediátori szekcióba.

A plenárisan és a műhelybeszélgetéseken elhangzott előadások képet adtak a különböző országokban kialakult modellekről, azok történetéről, eredményeiről, problémáiról, valamint

1 European Forum for Victim – Offender Mediation and Restorative Justice

2 Restorative Justice and its Relation to the Criminal Justice System

²⁶ A konferencián való részvételtemet a Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület támogatta. Ezúton is szeretném támogatásukat megköszönni.

a jövőre vonatkozó tervekről, programokról. Mint a Magyarországot képviselő két résztvevő egyikének, kiemelkedő lehetőségnek tekintem, hogy felkértek a hazai igazságszolgáltatási rendszer, illetve az azon belül megvalósult vagy megvalósulás alatt álló resztoratív technikák bemutatására. Rövid előadásom elsősorban a már létező modellekre, eredményekre, tervekre, illetve az előttünk álló nehézségekre összpontosított. Optimistán tudtam megközelíteni egyes hazai jogszabály-alakító szakértők sikeres tevékenységét – például a 2003. januárjától bevezetésre kerülő törvényt a pártfogók tevékenységéről, amely többek között teret biztosít a büntetőügyek kezelésében a mediáció alkalmazására. Szintén pozitív képet alkot az egyes gyakorlati és elméleti képzések és kurzusok egyre növekvő száma. Ezek jelentősen hozzájárulnak e technikák megismeréséhez és professzionális alkalmazásához. Fontosnak tartom, hogy kiemeljem az egyes civil szervezetek munkáját. Ezek segítségével lehetőség nyílik az elméleti és a gyakorlati kutatásokra, a szakmai fórumokra, a kísérletekre, valamint a népszerűsítésre, meggyorsítva ezzel a mediáció és a jóvátételi igazságszolgáltatás hazai intézményesítését. A Lengyelországban, Csehországban, Bulgáriában, Albániában, Oroszországban, illetve Észtországban működő törvények, pártfogó-szolgálatok, civil szolgáltatások, képzések végighallgatása során azonban egyértelművé vált, hogy míg a legtöbb országban már a külföldi modellek adaptációja és törvényi szabályozása van napirenden, addig Magyarországon még mindig a szemlélet és a modell alapjaival gyözködünk jogalkotókat és jogalkalmazókat. Sokszor szembesülünk azzal, hogy irreálisnak, utópisztikusnak találják mindazon technikákat, amelyek évtizedek óta – szerte a világban – bizonyosságot adtak hatékonyságukról. Bízom benne, hogy a következő, 2004-ben – talán Budapesten – megrendezésre kerülő konferencián már nem csak a civil világ szakértői, hanem a politikai élet képviselői is be tudnak számolni a resztoratív modellek alkalmazásának tapasztalatairól, illetve az intézményesítés jövőbeni alakulásáról.

Összefoglalómnak – terjedelmi okok miatt – nem célja, hogy az előadásokról részletesen beszámoljon és a különböző országok tapasztalatait bemutassa²⁷, ezért néhány pontban összegzem a nemzetközi jelenségeket:

- A resztoratív technikákat évtizedek óta alkalmazó országokban is folyamatos a modellek értékelése, módosítása a tapasztalatok alapján, és mindezzel annak elősegítése, hogy az alkalmazott gyakorlat valóban a szükségletekre, társadalmi igényekre válaszoljon.
- A modell elméleti és gyakorlati képviselői továbbra is partizán-harcosoknak tekinthetők a különböző társadalmakban, rengeteg energiát fektetve a demokratikus konfliktuskezelés személtének, a kompromisszumok világának, a megbékélés kultúrájának terjesztésébe.
- A resztoratív szemlélet alkalmazása során nélkülözhetetlen a társadalmi konfliktusokkal foglalkozó szakemberek intenzív együttműködése, kommunikációja, tapasztalatcseréje, így e módszer nagyban elősegíti, hogy a kriminológia és az ahhoz kapcsolódó társadalomtudományos világ valódi interdiszciplináris közeg legyen.
- A probléma-típusok átnyúlnak az országhatárokon, és azon nehézségek, amelyek a resztorativitást még a kezdetleges fázisban alkalmazó országokban jelentkeznek, ugyanúgy megfigyelhetők azon társadalmakban, amelyek már évtizedes tapasztalatokkal rendelkeznek e téren.
- A resztoratív szemlélet és annak alkalmazása lehetőséget és eszközt nyújt a civil világnak, a szakembereknek és a politikusoknak, hogy folyamatosan megfogalmazzák a

²⁷ A konferencia anyaga, valamint számos tanulmány, evaluáció megtalálható a Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület irodájában (1027, Budapest, Varsányi Irén u. 17. Tel.: 225 3525, 225 3527)

demokratikus társadalmi berendezkedés lényegét, a működését biztosító elemeit és annak nélkülözhetetlenségét.

Az Ostendében megtartott konferencia szemléletesen tükrözte, hogy a konfliktusok és a kriminalitás létező és központi jelenség minden társadalomban. A felmerülő nehézségek megoldásában nem vagyunk magunkra hagyva. A külföldi tapasztalatok megismerése nagyban segíthet minket abban, hogy átértékeljük a hazai prevenciót és a büntető-igazságszolgáltatást képviselő intézményrendszerek hatékonyságát, hatásosságát, és a működés során kialakult hézagok kitöltésére sikeresen adaptáljuk a resztoratív szemléletre épülő technikákat. Mindez azonban csak akkor valósulhat meg, ha a különböző szakmák hajóinak kormányosai, ha nem is állítják kormányukat egy irányba, de legalább egyeztetnek a tervezett irányokról, különben egyhelyben maradás és súlyos károkat okozó ütközések következhetnek be.